

2980-2806

Dorlion Journal

Academic Social Studies / Akademik Sosyal Arařtırmalar
Vol./Cilt: 2 / Issue/Sayı: 2, December/Aralık 2024, pp./ss. 450-465.

Ne De Fide Presumant Disputare (İnanç Konusunda Tartışmaya Kalkışmasınlar!): Ortaçağda Dinler Arası Tartışma ve Münakaşalar İçin Yapılan Yasal Düzenlemeler

Ne De Fide Presumant Disputare: Legal Regulations of Interreligious Debate and Disputation in the Middle Ages

DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.14482184>

Çeviri Makalesi /
Translation Article

Makale Geliş Tarihi /
Article Arrival Date
15.11.2024

Makale Kabul Tarihi /
Article Accepted Date
13.12.2024

Makale Yayın Tarihi /
Article Publication Date
31.12.2024

Dorlion Journal

John TOLAN
Nantes Université, FRANCE.
John.Tolan@univ-nantes.fr

ORCID ID
<https://orcid.org/0000-0003-2649-2261>

Çev.
Harun CEYLAN
T.C. Cumhurbaşkanlığı Diyanet İşleri
Başkanlığı, Ankara, TÜRKİYE.
mezcupstar@gmail.com

ORCID ID
<https://orcid.org/0000-0002-9802-7476>

SCREENED BY

Bu çalışma yazarın 27.06.2018 tarihli iznine istinaden aşağıda künyesi verilen eserinin Türkçe'ye çevrilmiş hâlidir: Tolan, John. "Ne De Fide Presumant Disputare: Legal Regulations of Interreligious Debate and Disputation in the Middle Ages". *Medieval Encounters* 24/1-3 (2018), 14-28.
<https://doi.org/10.1163/15700674-12340015>

Öz

Papa IX. Gregory, 4 Mart 1233'te Almanya'daki piskopos ve başpiskoposlara "Sufficere Debuerat Perfidie Iudeorum" başlığıyla göndermiş olduğu resmî mektubunda Alman Yahudilerinin "ihaneleri"nden ve Hıristiyanlığa karşı "küfürleri"nden bahsetmiştir. Papa'ya göre Yahudilerin bu davranışları, özellikle Yahudilikten Hıristiyanlığa dönenler başta olmak üzere Hıristiyan toplum üzerinde bozucu etkiler gösterebilmektedir. Papa, piskoposlara Yahudilerin Hıristiyanlarla tartışmaya cüret etmelerine ve Hıristiyanların da bu tür tartışmalara katılmalarına kilise gücünü kullanarak engel olmalarını emretmiştir. Gregory, açık bir şekilde, din adamı olmayan Hıristiyanlar ile Yahudiler arasında din hakkında gayriresmî tartışma veya münakaşalara izin vermenin tehlikeli olduğunu düşünmüştür. Gregory, aynı zamanda keşişliği benimseyen iki yeni tarikatın teşvik edilmesinde ön ayak olmuş ve onların Yahudilere (ve küçük çapta da olsa Müslümanlara) karşı yürütmüş oldukları misyonerlik faaliyetlerinde cesaretlendirici rol oynamıştır. XIII. ve XIV. yüzyıllar boyunca özellikle Dominikenler dinî tartışmalarda uzman hâle gelmişlerdir. Din adamı olmayanlar, hem kilisenin hem de sarayın ortaya koyduğu yasal düzenlemelerle bu tür tartışmalara girmekten alıkonmaya çalışılmıştır. Bu makale, Ortaçağ'da dinler arası tartışma ve münakaşaların zararları hakkında Hıristiyan otoritelerin (kilise, krallık vb.) bakış açısıyla ortaya konmuş birçok temel metni inceleyecektir. Tertullian'dan Joinville'e kadar birçok kilise yazarı, bu tür tartışmaların Hıristiyan katılımcılar ve izleyiciler üzerinde doğuracağı etkiler konusunda endişelerini dile getirmiştir. Ortaçağa ait birçok yasal düzenleme metni, ister sivil tarzda ister kanon şeklinde olsun, bu tür tartışmaları sınırlandırmak veya yasaklamak yolunu aramıştır.

Anahtar Kelimeler: Dinî Tartışma, Kilise Otoritesi, Yahudi Karşıtlığı, Hıristiyanlık, Kral Buyrukları.

Citation Information/Kaynakça Bilgisi

Tolan, John. "Ne De Fide Presumant Disputare (İnanç Konusunda Tartışmaya Kalkışmasınlar!): Ortaçağda Dinler Arası Tartışma ve Münakaşalar İçin Yapılan Yasal Düzenlemeler". çev. Harun Ceylan. *Uluslararası Dorlion Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi (DASAD)* 2/2 (Aralık 2024), 450-465. <https://doi.org/10.5281/zenodo.14482184>

CC BY-NC 4.0

Abstract

On March 4th, 1233, in his bull “Sufficere debuerat perfidie Iudeorum”, Pope Gregory IX complains to the bishops and archbishops of Germany of the many “perfidies” of the German Jews, including their “blasphemies” against the Christian religion, which, he fears, may have an ill effect on Christians, particularly converts from Judaism. He orders the bishops to prohibit Jews from presuming to dispute with Christians and to prevent Christians from participating in such disputations through ecclesiastical censure. Gregory clearly thought that it was dangerous to allow informal discussions or debates about religion between Jews and Christian laymen. At the same time, he was instrumental in the promotion of the two new mendicant orders and in the encouragement of their missionary efforts towards Jews (and to a lesser extent Muslims). Over the course of the thirteenth and fourteenth centuries, the Dominicans in particular became specialists of religious disputation. Laymen were increasingly discouraged or prohibited from engaging in such disputation by both ecclesiastical and royal legislation. This article will examine several key texts involving the dangers of interreligious debate and discussion in the Middle Ages from the perspective of Christian authorities (ecclesiastical, royal or other). Various authors, from Tertullian to Joinville, expressed misgiving about the effects such debate could have on Christian participants and bystanders, and various medieval legal texts, civil and canon, sought to limit or prohibit such debate.

Keywords: Disputation, Ecclesiastical Authority, Anti-Judaism, Christianity, Mandate of the King.

1. GİRİŞ

Hıristiyanların başka dinden insanlarla tartışmanın getirdiği sorunlar üzerinde durmaları ve fikirlerini açıklamaları, bu makalede ele alınan XIII. ve XIV. yüzyıllara has bir durum değildir. Aksine Ortaçağ yazarları, patristik dönem yazarları tarafından bu konunun nasıl ele alındığından fazlasıyla haberdar olmuşlardır. Hıristiyanların Yahudilerle tartışmasının zararlarından bahseden belki de en erken atıf Tertullian’a (ö.220) aittir. Tertullian, *Adversus Iudaeos* adlı eserinde Yahudi bir dönme ile bir Hıristiyanın tartışmalarını şu şekilde aktarmıştır:

“Çok yakın bir zamanda Yahudi bir dönme ile bir Hıristiyan arasında tartışma yaşandı. Aralarındaki münakaşa akşama kadar sürdü. İki tarafın destekçilerinin kopardığı gürültü sebebiyle hakikat, üstü bir bulutla kaplanmış gibi belirsizleşti. Herkesin aynı anda konuşmasından dolayı tatmin edici bir açıklama ortaya çıkmadığından, metinlerin daha dikkatli bir incelemesinden sonra meselelerin yazılı olarak ele alınmasına karar verildi.”¹

Akademisyenler, Tertullian’ın bahsettiği tartışmanın onun Kartaca sokaklarında şahit olduğu bir tartışma olabileceğini ileri sürmüşlerdir. Richard Lim’e göre, Hıristiyan tartışmacı Tertullian’ın bizzat kendisi bile olabilir. Her halükârda, Tertullian açıkçası tartışmanın sonucundan memnun olmamış ve *Adversus Iudaeos*’u yazarak böyle bir tartışmada söylenmesi gerekenleri kendi görüşüne göre ortaya koymuştur.² Mesele şu ki, Tertullian ve okuyucuları için Yahudiler ve Hıristiyanlar arasındaki günlük temas ve tartışma olağan bir durumdur ve bu tür teolojik anlaşmazlıklar en azından makul görülmüştür. Yine de bu durum, açık bir

¹ Hermann Tränkle, Q. S. F. Tertullian, “Adversus Iudaeos.” *Mit Einleitung und kritischem Kommentar* (Wiesbaden: Franz Steiner Verlag, 1964). Geoffrey D. Dunn (çev.), *Tertullian* (London, New York: Routledge, 2004), 68–69.

² Richard Lim, *Public Disputation, Power, and Social Order in Late Antiquity* (Berkeley: University of California Press, 1995), 4–7; Geoffrey D. Dunn, *Tertullian’s Adversus Iudaeos: A Rhetorical Analysis* (Washington: Catholic University of America Press, 2008).

tehlikeye işaret etmesinin yanı sıra Yahudi imansızlığından kaynaklanan şüpheleri yatıştırmak ve Hıristiyanlara Yahudilerin argümanlarına uygun cevaplar sunmak için bir metne ihtiyaç duyulduğu konusunu da gündeme getirmiştir.

Tertullian'ın, tepkisini edebî polemikler şeklinde verdiği sıralarda erken dönem Kilise konsilleri metinlerinde de aynı türden endişelerin yansımaları görülmeye başlamıştır. IV. yüzyılda çeşitli piskoposlar ve konsil üyeleri, özellikle sapkınlar başta olmak üzere, kâfirlerle tartışmanın tehlikeleri konusunda endişelerini dile getirmişlerdir. 381'de Aquileia Konsili'nde sapkın olarak görülen Ariusçu piskoposlar Palladius ve Secundianus aforoz edilmiştir. Milano Piskoposu Ambrose, suçlananların dil becerilerinin üstünlüğü konusunda konsili uyarılmış ve böylece konsilde sonu gelmeyen tartışmaların çıkmasını önlemiştir.³ Richard Lim'in gösterdiği gibi, bu, IV. yüzyılda konsillerde sözlü performans dayalı tartışmaların yerini konsilin fikir birliğini temsil eden belgelerin almasına doğru büyük bir değişimin parçasıdır. Kilise içinde bile tartışma bölücü bir hâl alabilmektedir. Örneğin 431 Efes Konsili'nde İskenderiyeli Cyril, Papa Celestine ve imparatorluk yetkilileri arasındaki rekabet doruk noktasına çıkmıştır.⁴ Kötüye giden bu duruma karşı barışçıl işbirliğini yeniden sağlamaya çalışmak adına imparatorlar II. Theodosius ve Valentinianus bu konuda şunları yazmışlardır:

“Rahiplere hem ahlaklarının güzelliği hem de inançlarının sağlamlığı için hayranlık duyulması gerekir; onların ise her gün hayatlarının sadeliğini ortaya koymaları ve herhangi bir sorunun özünü bilmeleri ve sözcüklerle ilgili kibri körükleyen tartışmalarda bulunmak yerine, esas olarak araştırma yoluyla din ile ilgili gerçek öğretiyi keşfetmeye girişmeleri gerekmektedir.”⁵

İmparator Marcian'ın başkanlık ettiği ve Mesih'in ikili doğasını (insani ve ilahi) temel bir öğreti olarak belirleyen Kadıköy Konsili'nin (451) ardından Marcian, Kadıköy'de toplanan piskoposların “dinde neyin gözetilmesi gerektiğini açık bir şekilde tanımladıklarını” teyit ederek buna binaen “din dışı addedilebilecek iddiaların bundan sonra sona ermesini” emrettiği iki yasa (Ocak ve Şubat 452'de) yayımlamıştır.⁶ Amaç, Kilise içinde Mesih'le ilgili konulardaki çekişmelere son vermektir ve Marcion bunu sağlamak için koyduğu yasada tehditkâr bir dille şunları buyurur: “Bu yasanın uygun olmadığını düşünenlere karşı ceza eksik edilmeyecektir, çünkü onlar yalnızca sağlamca çerçevesi belirlenmiş inanca karşı çıkmakla kalmıyor, aynı zamanda bu çekişmeyle Yahudiler ve putperestler huzurunda Hıristiyanlığın kutsal gizemlerini de kirletiyorlar.” Bu yasa, Codex Justinianus'ta (1.1.4) tekrarlanmıştır. Burada yasaklanan şey, Hıristiyanların kendi aralarında dinî tartışmaya girişmeleridir, bunun sebeplerinden birisi, Hıristiyanlar arasındaki anlaşmazlıkların bu şekilde ortaya dökülmesinin Yahudilerin ve putperestlerin gözündeki inancın kutsiyetine halel getireceği düşüncesi olmuştur. Kilise'nin otoritesini kabul etmek yerine öğreti hakkında tartışmak, özellikle de

³ Alex J. Novikoff, *The Medieval Culture of Disputation: Pedagogy, Practice, and Performance* (Philadelphia: University of Pennsylvania Press, 2013), 20; Lim, *Public Disputation*, 219–220.

⁴ Lim, *Public Disputation*, 220–226.

⁵ Lim, *Public Disputation*, 221.

⁶ Amnon Linder, *The Jews in Roman Imperial Legislation* (Detroit: Wayne State University Press, 1987), 344.

kâfirlerin huzurunda bunu gerçekleştirmek, inancın kutsiyetine saygısızlık edilmesi riskini de beraberinde getirmektedir.

Etik Beyan: Bu çalışmanın bir çeviri olduğunu ve etik kurul izni gerektirmeyen çalışmalar arasında yer aldığını ve çevirinin yayınlanması için gerekli tüm izinlere sahip olduğumu beyan ederim.

2. PAPA IX. GREGORY’NİN ALMANYA BAŞPİSKOPOSLARINA VE PİSKOPOSLARINA MEKTUBU (4 MART 1233)

XII. yüzyılın sonlarında ve XIII. yüzyılın başlarında, birçok Latin Hıristiyan yazar, Yahudilerle veya sapkınlarla tartışan fakat din konusunda uzmanlığı olmayan halktan kişilerin veya yetersiz eğitilmiş din adamlarının bu girişimlerinin potansiyel tehlikeleri konusunda endişelerini dile getirmiştir. 1190’larda, Bloisli Peter, *Yahudilerin Hainliklerine Karşı (Contra perfidiam Iudeorum)* adlı eserinde “yasadışı ve özensizce yapılan tartışmaların bir sonucu olarak, sapkın düşüncelerin yabani otlar gibi vahşice yayıldığı”⁷ uyarısında bulunmuştur. Paris başpiskoposu Sullyli Odo (1197–1208), 1200 yılı civarında çıkarılan sinod kurallarına ek olarak yazılan bir metinde: “Din adamı olmayanların, aforoz cezası da gündemde olmak üzere, Hıristiyan inancının temelleri hakkında Yahudilerle tartışmaları (presumant disputare) yasaklanmalıdır.”⁸ ifadelerini kullanmıştır.

IX. Gregory’nin papalık döneminde (1227-1241), Hıristiyan vatandaşların Yahudilerle tartışmasının tehlikelerine ilişkin yenilenen bir endişe görülmektedir. 1227 Mart’ında Treves Konsili, “Cahil din adamları, vatandaşların huzurunda Yahudilerle tartışmayacaklardır.”⁹ şeklinde bir karar almıştır. Kabul etmek gerekir ki bu, din adamlarının hâl ve hareketlerini Gregory’nin selefleri olan III. Innocent’in ve III. Honorius’un desteklediği reformlarla uyumlu hale getirmeyi amaçlayan uzun önlemler listesinin bir parçasıdır. Treves’te yürürlüğe konulan diğer önlemler arasında, piskoposların kendi bölgelerine gelen (ve varlıkları sıklıkla rekabete ve kırgınlığa sebep olan) Fransiskan ve Dominiken keşişlerini uygun şekilde karşılama (begnine recipiatis) zorunluluğu da yer almıştır. İki önlem (keşişleri uygun şekilde kabul etmek ve cahil din adamlarının halkın önünde Yahudilerle tartışmasını yasaklamak) açıkça bağlantılı olmasa da, Gregory’nin papalık döneminde bu bağlantı kurulmuştur: Yahudilerle ve Müslümanlarla tartışma ve onlara vaaz verme görevi keşişlere, özellikle de Dominikilere verilmiştir.¹⁰

⁷ Peter of Blois, *Contra perfidiam Iudeorum* (pl 207), 825; Novikoff, *The Medieval Culture*, 191.

⁸ Solomon Grayzel, *The Church and the Jews in the XIIIth Century: A Study of Their Relations during the Years 1198–1254, Based on the Papal Letters and the Conciliar Decrees of the Period* (New York: Hermon Press, 1966), 300–301; Novikoff, *The Medieval Culture*, 190.

⁹ Joannes Dominicus Mansi, *Sacrorum conciliorum nova et amplissima collectio*, 53 vols. (Graz: Akademische Druck, 1960–62), 23: col. 33; Grayzel, *The Church*, 318–19. Bkz. Novikoff, *The Medieval Culture*, 190.

¹⁰ Yahudilere vaaz verme konusunda Dominiken misyonerlerin rolü hakkında bilgi için bkz. Jeremy Cohen, *The Friars and the Jews: The Evolution of Medieval Anti-Judaism* (Ithaca, NY: Cornell University Press, 1982); Robin Vose, *Dominicans, Muslims, and Jews in the Medieval Crown of Aragon* (Cambridge: Cambridge University Press, 2009). Ayrıca Vose’un kitabını değerlendirdiğim yazım için bkz. *Islam and Christian-Muslim Relations* 21 (2010): 200–201.

Benzer şekilde, 1233'te Tarragona Konsili'nde şu ifadeler yer almıştır. “Din adamı sınıfından olmayan herhangi bir kişinin Katolik inancı hakkında ister halk önünde ister özel meclislerde tartışması yasaklanmıştır. Yasağımıza aykırı davrandığı tespit edilen kişi kendi piskoposları tarafından aforoz edilecek ve kendini arındırmazsa sapkınlıkla suçlanacaktır.”¹¹ Burada asıl endişe duyulan husus, aşağıdaki kanunlarda açıkça belirtildiği gibi, sapkınlıkların ortaya çıkması düşüncesidir.

Gregory, 4 Mart 1233'te Alman din adamlarına gönderdiği bir mektupta bu konuyu açıkça ele almıştır. Tartışma yasağına dair metin, bu uzun mektubun sonuna eklenmiştir ve aslında neredeyse sonradan akla gelen bir şey gibi durmaktadır. Mektuptaki ifadeler düşünülecek olursa Gregory'e göre Yahudilerin Hıristiyanlarla tartışmaya olan yatkınlıkları, onların Hıristiyan inancını baltalamaya çalışma araçlarından birisidir. Bu bağlamı anlamak için, mektuba bütünüyle yakından bakmak gerekir.¹² Papa mektubunu “Almanya Kilisesi'nin başpiskoposlarına, piskoposlarına ve diğer yüksek rütbeli rahiplerine” hitaben yazmıştır. Papa, mektubuna şu ifadelerle başlar:

“Katolik inancına saldıranlarla Tanrı'nın adını bilmeyenler bile onları komşuluğa veya arkadaşlığa kabul etmezken insanlığı kucaklayan Hıristiyan sevgi anlayışının onları yalnızca nezaketten dolayı kabul etmesini ve hoş görmesini takdir edemeyen Yahudilerin hainliği artık sona ermelidir. Yahudiler, kendilerine yapılan iyiliklere karşı nankör ve verilen imtiyazlara karşı unutkan olduklarından, nezakete karşı hakaret, iyiliğe karşı da dini saygısızca küçümsemeyle karşılık veriyorlar. Oysaki bizimle yalnızca merhametimiz sayesinde yakınlık kurmuşlardır ve (İsa'ya karşı işlemiş oldukları) suç yüzünden ebedî kölelik boyunduruğu altında olduklarını bilmeleri gerekir!”

Yukarıdaki ifadeler, daha önce özellikle III. Innocent'in 1205'te Fransa Kralı II. Philip'e hitaben yazdığı *Etsi non displiceat Domino* veya 1208'de Nevers Kontu'na göndermiş olduğu *Ut esset Cain* başlıklı bir dizi mektupta da geçtiği gibi Yahudilerin İsa'yı öldürmüş olma günahlarından dolayı kölelikle cezalandırıldıkları fikrine dayanan teolojinin klasik yansımalarıdır.¹³ Buna göre Yahudiler, İsa'yı Mesihleri olarak tanımadıkları için köleliğe mahkûm edilmişlerdir, fakat yine de Hıristiyanlar arasında yaşamalarına izin verilmiştir. Papa Gregory, “Biz Hıristiyanlara zulmedenler bile bizim Yahudileri hoşgördüğümüz kadar onların varlığına tahammül göstermezler.”¹⁴ (Burada Innocent'in *Etsi Iudeos*'una atfen, Hıristiyanları ve Yahudileri topraklarından kovan Muvahhidlere dolaylı bir gönderme vardır) ifadelerini

¹¹ Mansi, *Sacrorum conciliorum*, 23:329; Grayzel, *The Church*, 1:324–25; Bkz. Novikoff, *The Medieval Culture*, 191. Tarragona Konsili'nin toplanma tarihini 1235 olarak veren kaynaklar da mevcuttur. Bkz. *Cortes de los Antiguos Reinos de Aragón y de Valencia y Principado de Cataluña. Tomo 1. Primera parte: Cortes de Cataluña (1064 al 1327)* (Madrid: Real Academia de la Historia, 1896), 123.

¹² Bu mektubun içeriği için bkz. Georg Heinrich Pertz, *Epistolae saeculi XIII e regestis pontificum Romanorum*, 3 vols. (Berlin: Weidmann, 1883), 1:414.

¹³ Mektupların Latince orijinal hâlleri, çevirileri ve bu metinler hakkındaki yorumlar için bkz. <http://www.cn-telma.fr/relmin/extrait30385/> ve <http://www.cn-telma.fr/relmin/extrait30493/>. Bu metinler hakkında bilgi için bkz. John Tolan, “Of Milk and Blood: Innocent III and the Jews, Revisited”, *Jews and Christians in Thirteenth-Century France*, ed. Elisheva Baumgarten and Judah Galinsky (New York: Palgrave Macmillan, 2015), 139–149.

¹⁴ <http://www.cn-telma.fr/relmin/extrait30352/>

kullanır. Gregory'e göre buna rağmen Yahudiler, Hıristiyanların bu hoşgörülerine uygun düşecek minnettarlığı göstermek yerine, "dine saygısızlık içeren küçümseme" biçimleriyle kendisini gösteren bir "ihamet" içerisinde bulunmayı tercih etmişlerdir. Papa daha sonra mektubunda bu ihanetleri sıralamaya başlar.

Papa'nın kınamış olduğu Yahudi "küstahlığının" ilk göstergesi, onların evlerinde Hıristiyan hizmetçiler çalıştırmalarıdır; bu, o zamanlar Avrupa'nın çoğu bölgesinde gerçekten de yaygın olan ve sonucu değiştirmemiş olsa da çeşitli kilise otoriteleri tarafından sürekli olarak kınanan bir uygulama olmuştur.¹⁵ Gregory'nin bu konuda kullanmış olduğu "mancipia" terimi, "köleler" ifadesini karşılar. Aslında bu konudaki Kilise mevzuatı, Yahudilerin kölelerini sünnet ettirmelerini ve Hıristiyan kölelere sahip olmalarını yasaklayan Roma yasalarının devamı niteliğindedir.¹⁶ XIII. yüzyıl Latin Avrupa'sında, Yahudilerin Hıristiyan kölelere sahip olması imkânsız görülmüştür: ancak Yahudiler sıklıkla Hıristiyanları ev hizmetçileri olarak çalıştırmışlardır. Bu hizmetçiler genellikle kadınlar olmuşlardır ve bu durum da onların Yahudi erkeklerle cinsî olarak yakınlaşabilecekleri ve dinden dönmeye zorlanabilecekleri endişesini yaratmıştır. Dinden dönme korkusu bu metinlerin çoğunda yalnızca örtülü olarak sezilse de, Gregory Yahudilerin Hıristiyan hizmetçileri sünneti kabul etmeye ve Yahudiliğe geçmeye zorladıklarını açıkça ifade etmiştir. Gregory, Yahudilerin "evlerinde Hıristiyan bakıcılara ve hizmetçilere" karşı "duyulduğunda dehşet uyandırıcı ve menfur kötülükler" içerdiğini iddia ettiği muamelelerine karşı özellikle öfke duymuştur. Papa, şüphesiz selefi III. Innocent'in *Etsi Iudeos* başlıklı resmî bildirisinde yer alan Yahudilerin sütannelere Evharistiyadan sonra sütlerini tuvalete dökmelerini emrettiği şeklindeki suçlamasını¹⁷ da göz önünde bulundurmıştır. Gregory, selefi III. Innocent gibi, bu tür uygulamaların yasaklanması adına muhtemel her türlü yola başvurmak niyetiyle Hıristiyan hizmetçiler ile Yahudi efendilerin bir arada yaşamalarının getirdiği tehlikeleri (bilinçli veya bilinçsiz bir şekilde) abartmaya girişmiştir. Papa, benzer şekilde "kâfirlerin" (ona göre Yahudileri de içeren bir kategori) Hıristiyanların mevkice üzerinde kamu görevi ve diğer otorite pozisyonlarını icra etmelerini (klasikleşmiş başka bir endişe) ve Almanya Yahudilerinin, IV. Lateran Konsili'nin almış olduğu karara rağmen toplum içerisinde kimliklerinin anlaşılması açısından belirgin ve tanınabilir bir şekilde giyinmemekte ısrar etmelerini kınamıştır.

Gregory, bu ifadelerinden sonra mektubunun sonunda piskoposlara, Yahudilerin Hıristiyanlarla tartışmasını yasaklamalarını emretmiştir:

"Onların, Hıristiyanlarla inançları veya ayinleri hakkında herhangi bir zamanda tartışmaya cesaret etmelerine en katı şekilde engel olmalısınız, aksi takdirde böyle bir tartışma bahanesiyle safdiller,

¹⁵ Bu konu hakkındaki on sekiz adet metne RELMIN veritabanından ulaşılabilir: http://www.cn-telma.fr//relmin/resultats/?typeRecherche=extraits&ID=&TITRE_TEXTE_ORIGINAL=&TITRE=&TITRE_DESCRPTIF=&MOT_CLE%5B%5D=servants.

¹⁶ Bkz. <http://www.cn-telma.fr//relmin/extrait103892/>; <http://www.cn-telma.fr//relmin/extrait136963/>; <http://www.cn-telma.fr//relmin/extrait252285/>.

¹⁷ <http://www.cn-telma.fr//relmin/extrait30352/>; bkz. Tolan, "Of Milk and Blood."

Tanrı'nın yasakladığı bir hata tuzağına düşebilirler. Gerekirse, bu amaçla bizlere herhangi bir başvuru yapmaksızın sekülerleri yardımınıza çağırabilir, Hıristiyan muhalifleri kilisenin cezalarına muhatap etmeden ve Yahudileri de (Hıristiyan) inançlılarla iletişimlerini keserek engelleyebilirsiniz."¹⁸

Papa Gregory, Alman piskoposlarından Yahudilerin Hıristiyanlarla tartışmasını yasaklamalarını istemiştir. Bu aslında alışılmadık bir çözüm önerisidir, çünkü nazarî olarak piskoposların Yahudiler üzerinde hiçbir yetkisi yoktur; bu nedenle, aslında Papa'dan beklenen Hıristiyanların Yahudilerle tartışmasını yasaklaması iken o bu hususta Yahudilerin engellenmesini talep etmektedir. Ona göre asıl tehlike, muhtemelen acemice tartışan veya bu tür tartışmaları dinleyen "basit fikirlilerin" hataya düşme ihtimalinin yüksek olmasındadır. Böyle bir tehlike, Yahudilerin evlerinde Hıristiyan hizmetçi bulundurmaları, Hıristiyanlara hükmeden otoriter makamlara sahip olmaları veya ayırt edici kıyafetler giymemeleri gibi klasik (ve çok daha yaygın olarak dile getirilen) tehlikelere nazaran daha az kaygı verici gibi görünse de Papalığın duymuş olduğu endişenin XIII. yüzyılda birkaç olayla birlikte somut olarak ortaya çıktığı görülmektedir. Gregory'nin ortaya koyduğu bu yasak, Papa IV. Alexander (1254-61) tarafından Yahudiler yerine "sapkınlar" gibi genel bir ifade kullanılarak da olsa tekrar yürürlüğe sokulmuştur.¹⁹

Dinî tartışmaların alınan bu gibi önlemlerin sonucunda bitirildiği düşünülmemelidir. Aksine, eğitilmiş din adamlarının bir kısmı, özellikle Dominikenler, Yahudilerle tartışma yolları aramışlar ve zaman zaman, anlaşılabilir sebepler yüzünden tartışmaya isteksiz olan Yahudileri onlarla tartışmaya zorlamak için kraliyet otoritesinin yardımını almışlardır. XIII. yüzyılda bu duruma örnek olarak en çok bilinen iki olay, 1240'ta Paris'te gerçekleşen Talmud Davası (çok sayıda Yahudi kitabının yakılmasına yol açan) ve 1263'teki Barselona Tartışması'dır. Ancak bunların her biri yakından kontrol edilmiş ve etkisi sınırlandırılmıştır: Paris'te, Talmud'un İsa Mesih ve Bakire'ye karşı küfürler içerip içermediği sorusu sorulmuştur (Yahudiler ve Hıristiyanlar arasındaki bir tartışmayı anlatan ileri tarihli İbranice bir metinde, Yahudilere Talmud'a karşı bir engizisyon davası gibi görünen bu olayda cevap verme şansı verilip verilmediği açık değildir)²⁰. Barselona'daki konu ise Talmud'un Mesih'in çoktan geldiğine dair kanıt içerip içermediği ile alakalıdır. Her iki durumda da Dominikenler ve onların kraliyet destekçileri (Fransa Kralı IX. Louis ve Aragon Kralı I. Jaime) tartışmayı sıkı bir şekilde kontrol altında tutmaya ve Yahudi tarafların bunu Hıristiyanlığa karşı bir saldırıya dönüştürmesine izin vermemeye dikkat etmişlerdir.²¹

¹⁸ Pertz, *Epistolae saeculi*, 1:414; <http://www.cn-telma.fr/relmin/extrait326307/>.

¹⁹ Grayzel, *The Church*, 2:67; Novikoff, *The Medieval Culture*, 191.

²⁰ Robert Chazan vd., *The Trial of the Talmud, Paris, 1240* (Toronto: Pontifical Institute of Mediaeval Studies, 2012).

²¹ Bu iki olay hakkında birçok kaynak mevcuttur. Yakınlarda yapılmış bir çalışma için bkz. Harvey J. Hames, "Reconstructing Thirteenth-Century Jewish-Christian Polemic: From Paris 1240 to Barcelona 1263 and Back Again", *Medieval Exegesis and Religious Difference: Commentary, Conflict, and Community in the Premodern Mediterranean*, ed. Ryan Szpiech (New York: Fordham University Press, 2015), 115-127.

3. İNGİLTERE KRALI III. HENRY’NİN YAHUDİLERİN GÖZETİMİNE ATANAN YARGIÇLARA BUYRUĞU (1253)

31 Ocak 1253’te İngiltere Kralı III. Henry, Yahudilerin hem Hıristiyan inancını kötümelerini hem de Hıristiyanlarla bu konuda tartışmalarını yasaklayan bir buyruk yayınlamıştır. Bir kez daha ortaya çıkan bu yasaklar Yahudi davranışlarını ve özellikle Yahudi-Hıristiyan ilişkilerini düzenlemeye yönelik geniş bir çabanın parçası olmuştur. Kralın buyruğunun çevirisi şöyledir:

“Yahudilerin gözetimine atanan Yargıçlara Kralın Buyruğu, İngiltere’deki Yahudilerle ilgili olarak titizlikle uyulması gereken belirli yasalarla ilgili, Kral Henry’nin otuz yedinci yılı, MS 1253.

Kral şunları buyurur: Hiçbir Yahudi, Krallığa hizmetini yapmadığı sürece İngiltere’de kalmamalıdır ve her Yahudi, ister erkek ister kadın olsun, doğum saatinden itibaren Bize bir şekilde hizmet etmelidir. Ve İngiltere’de Yahudilerin sinagogları, Kral’ın babası olan Kral John zamanında buldukları yerler dışında yeni yerlere yapılmamalıdır. Ve Yahudiler sinagoglarında ibadetlerini yerine getirirken seslerini alçaltsınlar ki, Hıristiyanlar onları duymasın. Ve bütün Yahudiler, evleriyle ilgili tüm yerel vergiler konusunda, yaşadıkları yerin kilisesinin bölge papazına sorumluluklarını yerine getirsinler. Ve hiçbir Hıristiyan sütanesi, gelecekte herhangi bir Yahudi’nin erkek çocuğunu emzirmesin veya beslemesin, hiçbir Hıristiyan erkek veya kadın hiçbir Yahudi erkek veya Yahudi kadına hizmet etmesin, onlarla yemek yemesin veya evlerinde kalmamalıdır. Ve hiçbir Yahudi erkek veya Yahudi kadın Paskalya perhizi döneminde et yemesin veya satın almasın. Ve hiçbir Yahudi Hıristiyan inancını kötümemesin veya bu konuda alenen tartışmasın. Ve hiçbir Yahudi hiçbir Hıristiyan kadınla gizlice fizikî ilişkide bulunmasın ve hiçbir Hıristiyan erkek bir Yahudi kadınla gizlice fizikî ilişkide bulunmasın. Ve her Yahudi rozetini göğsünde belirgin bir şekilde taşıyın. Ve hiçbir Yahudi, oradan geçiş amacı dışında hiçbir kiliseye veya şapele girmeyecek veya Mesih’e saygısızlık ederek orada kalmayacak. Ve hiçbir Yahudi, Hıristiyan inancına dönmek isteyen başka bir Yahudi’nin yoluna engel koymayacak. Ve hiçbir Yahudi, sadece Yahudilerin yaşamaya alışkın olduğu kasabalar hariç, Kral’ın özel izni olmadan hiçbir kasabaya kabul edilmeyecek. Ve Yahudilerin gözetimine atanan Yargıçlara, söz konusu hükümlerin yürürlüğe konulması ve söz konusu emirlerin Yahudilerin mallarına el konulması tehdidiyle titizlikle uygulanması emredilmiştir. Bu buyruklar, 31 Ocak günü Westminster’da Kral’ın bizzat katılımıyla Kral ve Konsil tarafından onaylanmıştır.”²²

Gregory’nin mektubunda olduğu gibi, Kral’ın bu fermanında da Yahudilerin “inancı alenen tartışmasının” yasaklanması hükmü, Yahudilerin Hıristiyan toplumundaki yerleriyle ilgili uzun bir dizi düzenleme ve kısıtlamanın arasında yerini almıştır. Kral, Yahudiler üzerindeki otoritesine vurgu yaparken aynı zamanda Roma’daki (III. Lateran, 1179 ve IV. Lateran, 1215) ve İngiltere’deki (Oxford, 1222) kilise konsilleri tarafından Yahudilerle ilgili alınan çeşitli önlemlerin gerçekleşmesi adına kraliyet otoritesini kullanmaya karar vermiştir.²³ Kral, bu buyruğuna hiçbir Yahudinin, hangi yaşta veya cinsiyette olursa olsun,

²² James M. Rigg, *Select Pleas, Starrs, and Other Records from the Rolls of the Exchequer of the Jews, A.D. 1220–1284* (London: B. Quaritch, 1902), xlviii–xlvix. Ayrıca bkz. <http://www.cn-telma.fr/relmin/extrait252152/>.

²³ Bu ferman ve daha önce İngiliz Kilise konsillerinin yürürlüğe koymuş olduğu, Yahudilere yönelik kısıtlamaların kral tarafından uyarlanması hakkında bilgi için bkz. David Carpenter, “Magna Carta 1253: The Ambitions of the Church and the Divisions Within the Realm”, *Historical Research* 86 (2013): 179–90; Robert Stacey, “The English Jews under Henry III”, *The Jews*

krala hizmet etmediği sürece İngiltere’de kalamayacağını ifade ederek başlamıştır. Bu, Yahudilerin kralın şahsına doğrudan bağımlılığının güçlü bir ifadesidir. Buyrukta Yahudi yerleşiminin genişlemesini sınırlandırma ve yeni sinagogların inşasını yasaklama yönünde açık bir irade de vardır. Şu hükümler, 1222’de Oxford Konsili’nde alınan önlemleri hatırlatmaktadır: Yahudilerin Hıristiyan hizmetkârlara sahip olmaları ve Hıristiyanlarla fizikî ilişkiye girmeleri yasaktır. Yahudiler, arazileri ve evleri için bölge papazına öşür vergisi ödemek ve “tablet” şeklinde birer rozet takmak zorundadırlar (muhtemelen Oxford’daki konsil tavsiyesinde belirtildiği gibi, Hz. Musa’nın Sina’da Tanrı’dan aldığına inanılan On Emir’in yazıldığı tabletler örnek alınarak bu emir verilmiştir).

Bu fermandaki önlemlerin çoğu önceki kilise konsillerinde verilen kararların (kanon) konusu olmuş olsa da, burada III. Henry kraliyet yetkisini kullanarak bu kanonların hayata geçirilmesine vesile olmuştur ve kraliyet yargıçlarına, gerekirse Yahudilerin mallarına el koyarak bu yasaları yürürlüğe koymaları talimatını vermiştir. Robin Mundill’e göre, bu buyruk “Yahudilerin yaşamlarını sürdürebileceği koşulları yeniden tanımladı. ... Yahudiler artık İngiltere’de özel ayrıcalıklara sahip olacakları bir davet üzerine bulunmuyorlardı. Artık sömürülmek ve Kral’ın kişisel heveslerine göre yönlendirilmek için İngiltere’deydiler.”²⁴ Bu girişim, İngiltere’deki Yahudi toplulukları üzerindeki artan kraliyet kontrolü ve kısıtlamada önemli bir adımdır. David Carpenter’ın belirttiği gibi, bu ferman, kralın İngiltere’deki kilise mülkü üzerinden alınmak üzere Haçlı Seferleri için ondalık talebine onay aradığı bir zamanda İngiliz piskoposlarına karşı uzlaştırıcı bir jesti olarak anlaşılmalıdır.

Papa Gregory, Yahudilerin Hıristiyanlarla tartışmalarının “saf” olanların inançlarında zayıflamaya yol açabileceğinden endişe duyduğunu dile getirmişken Henry bu tür tartışmaları küfürle ve Hıristiyan dininin küçümsenmesiyle ilişkilendirmiştir.

4. THOMAS AQUINAS, “İNANÇSIZLARLA HALKIN ÖNÜNDE TARTIŞMALI MIYIZ?” (1265–1274)

Aquinaslı Thomas, “İnançsızlarla halkın önünde tartışmalı mıyız?” sorusunu *Summa Theologica* adlı eserinde ele almıştır.²⁵ Thomas, *Summa*’nın skolastik biçimine uygun olarak önce tartışmamayı savunan itirazları dile getirmiş (kişiyi bu soruya hayır cevabı vermeye yönlendiren hususlar), sonra bu soruya kendisinin uygun gördüğü cevabı vermiş (Aquinas, bu soruna şartlı bir evet cevabı verir) ve son olarak edilebilecek itirazların her birine ayrı ayrı cevaplar vermiştir.

İnançsızlarla halkın önünde tartışılıp tartışılmayacağı sorusu için Thomas üç argüman öne sürer. İlk olarak, Pavlus’tan alıntı yapar (2 Tim. 2:14): “Kelimeleri kullanarak mücadele etmeyin, çünkü dinleyenleri felakete sürüklemekten başka bir yararı olmaz.” Burada kamu

in Medieval Britain: Historical, Literary and Archaeological Perspectives, ed. Patricia Skinner (Rochester: Boydell Press, 2003), 41–54. Oxford Konsili için bkz. <http://www.cn-telma.fr/relmin/auteur1816/>.

²⁴ Robin R. Mundill, *The King’s Jews: Money, Massacre and Exodus in Medieval England* (London: Continuum, 2010), 151.

²⁵ *Summa theologica* II2, q10, art. 7; *The “Summa theologica” of St. Thomas Aquinas* (London: Burns, Oates and Washburne, 1920) (<http://www.newadvent.org/summa/3010.htm>).

önünde tartışma, sözlerle mücadele etmeden yapılamayacağından, buna birisinin durduk yere girişmemesi gerektiği anlaşılmaktadır. Buna ek olarak, Thomas (ikinci argümanını sunarken) İmparator Marcian'ın 452 yılında yürürlüğe koyduğu yasanın alıntılanmıştır; bu yasa (daha önce belirtildiği üzere) Kadıköy Konsili'nin ardından Hıristiyan öğretisi hakkında yapılacak tartışmaları bastırmaya yönelik olarak ortaya çıkmıştır. Thomas, bu yasanın Kilise konsilleri tarafından onaylandığını (per canones confirmata) vurgulamış ve yasanın şu bölümünü alıntılanmıştır: “Birisi, hükmü kesinleşmiş ve karara bağlanmış konular hakkında kamusal alanda münazaraya veya münakaşaya kalkışrsa, bu dinî yetkisi en yüksek olan sinodun yargısına karşı edilmiş bir hakarettir.” Thomas, bütün inanç meselelerinin kutsal konsiller tarafından karara bağlandığını ifade ettiğinden ona göre “inanç meseleleri hakkında kamusal alanda tartışmaya cüret etmek konsillere bir karşı hakaret ve aynı zamanda büyük bir günahdır.” Thomas son olarak üçüncü argümanında “Tartışmalar argümanlar aracılığıyla yürütülür. Ancak bir argüman, şüpheli bir meselenin halledilmesi için yapılan akıl yürütmedir, oysa imanla ilgili şeyler, kendi çerçevesinde kesin oldukları için, şüphe konusu olmamalıdır. Bu nedenle, inanç meseleleri hakkında alenen tartışmaya girilmemelidir.” demektedir. Thomas, böylece iman hususunda inançsızlarla alenen tartışmamak için üç sebep ortaya koymuştur. Buna ilave olarak üç argümanı için üç ayrı otorite kaynağına başvurmuştur: Kitabı Mukaddes'e, yasaya ve akla.

Thomas, üç argümandan sonra, soruya “evet” cevabı verebilmeyi desteklemek için karşıt görüşü ifade eden bir İncil pasajına atıfta bulunmuştur. Elçilerin İşleri'ni (9:22,29) alıntılan Thomas, Pavlus'un hem Yahudilerle hem de Yahudi olmayanlarla tartıştığını ve onları “şaşkına çevirdiğini” belirterek bazı durumlarda tartışmanın meşru ve yararlı olabileceğini iddia etmiştir.

Thomas, bir tartışmanın meşru olabilmesi için, Hıristiyan tartışmacının tartışmaya doğru saiklerle katılması gerektiği sonucuna varmıştır: ona göre tartışmanın şüphe kaynaklı olmaması ve hatayla mücadele etmek amacıyla yapılması gerekmektedir. Ayrıca, tartışma yoluyla Hıristiyan dinleyicilerin inançlarını güçlendirmek yerine zayıflamasına sebep olacak şeylerden kaçınılması gerekmektedir. İnancı sağlam olmayanlar, “Yahudiler, sapkınlar veya Hıristiyanların içlerindeki inancı bozmaya çalışan putperest kâfirler tarafından kışkırtılabilir veya sataşmaya maruz bırakılabilirler.” Bu sebeple, “inandıklarından farklı hiçbir şey duymamış olan ve inançları bundan dolayı daha sağlam olan sıradan insanların huzurunda inanç hakkında aleni olarak tartışmak tehlikeli olabilir.” Thomas, böylece üç itirazın her birine cevap vermiş olmaktadır. Birinci olarak İncil'i kaynak gösteren Thomas “Havari (Pavlus) tartışmaları tamamen yasaklamaz, ancak aşırı olanları ve delilleri sağlam konuşmalardan ziyade tartışmalı ve şüpheli ifadeleri içerenleri yasaklar.” demektedir. Thomas, ikinci itirazında devlet yasanını örnek göstermiştir. Ona göre Marcian, inancı savunmak için değil, inançtan şüphe etmekten kaynaklı kamusal alanda yapılan tartışmaları engellemek için yasak getirmiştir (gerçekten de daha önce belirtildiği üzere, yasanın çıkarılmasındaki amaç, Kadıköy'de alınan kararlar hakkındaki tartışmaları bastırmaktır).

Thomas, üçüncü itirazında mantıksal argümana başvurmuştur. Buna göre inanç hakkında şüpheden dolayı değil, gerçeği duyurmak ve hataları çürütmek için tartışmaya girilmelidir. Thomas, inancı savunmak için bazen inanmayanlarla tartışmanın gerekli olduğunu ifade eder.

Thomas'ın düşüncesi, Papa Gregory'nin mektubundaki mantık örgüsünü hatırlatmakta ve meşru olmayan tartışmayı meşru olandan ayırmak için açık ölçütler teklif etmektedir. Thomas'ın fikirlerinde de, III. yüzyılın başlarında Tertullian'ın metinlerinden itibaren açıkça hissedilen endişenin izleri bulunmaktadır ve Thomas da bu endişeyi taşıdığından inanç hakkındaki tartışmaların ters tepip Hıristiyanların imanlarının zayıflamasına yol açabileceğini düşünmüş ve bu yüzden tartışmaların çok dikkatli bir şekilde yapılması gerektiği üzerinde durmuştur.

5. JEAN DE JOINVILLE, VIE DE SAINT LOUIS (AZİZ LOUIS'İN HAYATI) (1309)

"İnançsızlarla tartışmak yararlı ve gerekli olabilir, ancak yalnızca uygun şartlarda yapılması gerekir." şeklindeki düşüncenin yankılarını hukuk ve teoloji alanlarının ötesinde de bulmak mümkündür. Gerçekten de, aynı fikrin, IX. Louis'nin (1226-1270) arkadaşı olan ve Louis'nin ölümünden neredeyse kırk yıl sonra 1309'da *Aziz Louis'nin Hayatı* adlı eserini tamamlayan ve eseri kralın torununun torunu Prens Louis'e (1315'te X. Louis olarak taç giyecektir) ithaf eden Jean de Joinville tarafından da ifade edildiği görülmektedir. 1309 yılı ayrıca IV. Philip'in (IX. Louis'nin torunu ve X. Louis'nin babası) Yahudileri Fransa'dan kovmasından üç yıl sonraki tarihtir. Joinville, Aziz Louis'nin Yahudilerle tartışmanın tehlikeleri konusunda kendisine uyarılarda bulunduğunu şöyle ifade etmektedir:

"O [Aziz Louis] bana [Joinville] Cluny Manastırı'nda keşişler ve Yahudiler arasında büyük bir tartışma olduğunu ve başkeşişin kendisine sadaka niyetine ekmek verdiği bir şövalyenin bu tartışmada bu başkeşişten ilk sözü ona vermesini istediğini ve biraz zor da olsa izin aldığını söyledi. Sonra şövalye ayağa kalkmış, koltuk değneğine yaslanmış ve Yahudilerden aralarındaki en büyük din adamını ve bilginini getirmelerini istemiş ve onlar da bu kişiyi getirmişler. Ve şövalye ona şu soruyu sormuş: 'Üstat, Tanrı'yı rahminde ve kollarında taşıyan Bakire Meryem'in bir bakire olarak doğduğuna ve Tanrı'nın Annesi olduğuna inanıyor musunuz?' Ve Yahudi, bunun tek kelimesine bile inanmadığını söylemiş. Şövalye, ona ne inandığı ne de onu sevdiği hâlde, Meryem'in manastırında ve evinde kendine bu denli güvenmesinin büyük bir aptallık olduğunu söylemiş. 'Ve gerçekten bunun bedelini ödeyeceksin.' demiş. Bu sözünün ardından değneğini kaldırmış, onunla Yahudi'nin kulağının arkasına vurmuş ve onu yere sermiş. Ve Yahudiler, efendilerini de yanlarında götürerek, hepsi yaralı bir şekilde kaçmaya başlamışlar. Ve tartışma da böylece sona ermiş.

Sonra başkeşiş şövalyenin yanına gelmiş ve onun çok aptalca davrandığını söylemiş; ve şövalye başkeşişin böyle bir tartışmaya davetiye çıkararak daha da aptalca davrandığını söylemiş; çünkü orada çok sayıda Hıristiyan varmış ve tartışmanın sonunda Yahudilerin yanlıklarını göremedikleri için kâfir olarak gideceklermiş.

‘Ve bu yüzden sana söylüyorum.’ dedi Kral, ‘Hiç kimse çok iyi bir bilgin (tres bon clerc) olmadıkça onlarla tartışmamalı; ama din adamı olmayan bir kişi, Hıristiyan yasasının karalandığını duyarsa, onu yalnızca kılıçla savunmalı ve karalayanları kılıcıyla karınlarının içlerine kadar olabildiğince deşmeli!’²⁶

Bir “tres bon clerc”, Yahudilerle, sıradan bir dinleyici kitlesinin uzağında tartışabilir. Louis’in ileri sürdüğü fikir (Joinville’e göre) Cluny’nin başkeşişi ve keşişlerinin “tres bons clerics” olmadığı değil, dinleyici kitlesinin Yahudilerin argümanlarını dinleyerek yanlış yola sapabilecek sıradan insanları da içerdiği. Yahudilerle yapılacak herhangi bir tartışma çok sınırlı ve kontrollü şartlar içerisinde yapılmalıdır (Louis’in 1240 Talmud Davası’nı hallediş biçimi bunun iyi bir örneğidir). Ve sıradan bir insanın Hıristiyanlık karşıtı “küfürlere” karşı uygun düşecek tek tepkisi şiddet olacaktır.

6. X. LOUIS’NİN 1315 KARARNAMESİ

Joinville’in *Aziz Louis’in Hayatı*’nı tamamlamasından üç sene önce Louis’in torunu IV. Philip’in (Yakışıklı Philip) Yahudileri Fransa’dan kovduğu belirtilmişti (1306’da). Dokuz yıl sonra, 28 Temmuz 1315’te, Philip’in oğlu X. Louis, Yahudilerin Fransa’ya dönmelerine izin vermiş ve dönüş şartlarını belirleyen uzun bir kararname yayınlamıştır.²⁷ Bu yeniden kabul, on iki yıllık bir süreyle sınırlandırılmış ve Yahudilerin yalnızca 1306’daki sürgünden önce yaşadıkları şehirlerde yaşamalarına izin verilmiştir. Bu kararnameye göre yeniden kabul edilen Yahudiler yalnızca zanaatkâr veya tüccar olarak çalışabileceklerdir. Faizle borç vermeleri kesinlikle yasaktır (nostre volonté n’est mie, que il puissent prester a usure, ainçois le deffendons expressement), ancak kısa bir süre sonra kral, Yahudilerin faizle borç vermeleri hâlinde uygulanacak azami oranın pound başına haftada iki peni olması gerektiğini onaylamıştır. Kilise aletlerini ve gıysilerini rehin olarak kabul etmeyi men eden standart yasağı yeniden yürürlüğe koyması ve tüm borçların belge yerine taahhütnameye dayalı olarak verilmesi gibi diğer önlemler, kralın bu Yahudilerin borç vereceklerini öngörmesinden kaynaklı emirleridir. Kral, Yahudilerin Fransa’ya yeniden yerleştirilmesinin altında yatan etkenleri açıklamak için onların kendi topraklarında yaşamalarına izin veren büyük-büyük-büyükbabası Aziz Louis’in yolunu takip etme arzusundan ve Kilise’nin onları bir gün gerçek inanca dönüştürme umuduyla onlara tahammül etmesinden bahsetmiştir. Kralın kararında malî etkenlerin de büyük rol oynadığı açıktır: yeniden kabul edilen Yahudilerin sınır dışı edilmelerinden önce kendilerine olan borçları borçlulardan talep etmelerine izin verilmiştir; fakat geri dönen borç gelirlerinin üçte biri Yahudilerin kendilerine kalacak, kalan üçte iki ise kraliyet hazinesine devredilecektir. Jessica Elliot’un belirttiği gibi: “Yahudi tefecilere olan tüm borçlar 1306’daki sınır dışı etme ile birlikte kraliyet hazinesinin eline geçmiştir, ancak 1310 ve 1311’deki mevzuat, kraliyet görevlilerinin bu borçları talep ve temin etme konusunda birçok zorlukla karşılaştığını göstermektedir. Alınan yeni kararlar Yahudi tefecilerin yeniden kabul

²⁶ Jean de Joinville, *Vie de Saint Louis*, ed. Jacques Monfrin (Paris: Garnier, 1995), 26–28.

²⁷ E. de Laurière, ed., *Ordonnances des roys de France de la troisième race. Premier volume, Contenant ce qu’on a trouvé d’ordonnances imprimées ou manuscrites, depuis Hugues Capet jusqu’à la fin du règne de Charles Le Bel* (Paris: Imprimerie Royale, 1723), 595–597. Eski Fransızca metin, İngilizce çeviri, inceleme ve kaynakça için bkz. Jessica Elliot “Louis X, Ordinance of 1315” <http://www.cn-telma.fr/relmin/extrait271953/>.

edilmesi sayesinde 1306'dan sonra tahsil edilemeyen birçok borcun toplanması mümkün olacaktı."²⁸ Yahudilerin mülklerini (mezarlıklar, sinagoglar, evler) geri almalarına ise yalnızca satın alma yoluyla izin verilmiştir.

Kararname ayrıca Yahudi ayrıcalıklarını ve görevlerini düzenleyen birçok şart sıralamıştır. Buna göre Yahudilerin, tanınmaları açısından rozet takmaları gerekmektedir. Yahudiler, kraliyet görevlileri tarafından el konulan kitaplarını, hâlihazırda satılmış olanlar ve kınanmış Talmud hariç, geri alabileceklerdir. Bu bağlamda, kararnamenin on yedinci maddesi şu ifadeleri içerir: "Suç işleme tehlikesi taşıdığından, fakir veya zengin, açıkça veya gizlice hiç kimseyle inanç meselelerini tartışamazlar." (Il ne porront, sus paine de eux meffaire desputer de la foy a quelques personnes que ce soit, poure, ou riche, en apper, ou en secret). Kararnameyle hükme bağlanan tartışma yasağı, geri dönen Fransız Yahudilerine Louis'nin uyguladığı olduğu standart tedbirlerden biridir.

SONUÇ

Bu makalede incelenen örnekler, tarihte Hıristiyanlar ile Hıristiyan olmayanlar arasındaki (özellikle Yahudilerle gerçekleşen) tartışma veya münakaşaların potansiyel olarak zararlı veya tehlikeli görülebildiğine işaret etmektedir. Bu incelemede ele alınan örnekler, III. yüzyıldan XIV. yüzyıla kadar uzanmakta ve ayrıca sivil kararnameleri, kilise hukuku metinlerini, papalık mektuplarını, teolojik risaleleri ve azizlerle ilgili yazıları içermektedir. Kabul edilmelidir ki tartışmaların yaratacağı tehlikeler, birlikte aynı masada yemek yeme, gizlice gerçekleşen cinsî birliktelikler ve Yahudilerin kamu görevlerini üstlenerek veya Hıristiyan hizmetkârlar edinerek toplumsal hiyerarşiye saygı göstermemesi gibi Yahudi-Hıristiyan karşılaşmasının diğer görünümüne göre daha az endişe (ve yasama) konusu olmuştur. Tartışma yasakları genellikle dine küfretme yasağıyla ilişkilendirilmiştir (çünkü Hıristiyanlara karşı tartışırken Yahudilerin dine küfür içeren ifadeler kullanacaklarından korkulmuştur). Yasaklar aynı zamanda (özellikle Tertullian, IX. Gregory, Thomas Aquinas ve Jean de Joinville tarafından yazılan metinler düşünülecek olursa) Hıristiyan tartışmacıların veya dinleyicilerin inancını zayıflatma tehlikesiyle de ilişkilendirilmiştir. Gerçekleşecek tartışmalar için Yahudilerin küfür içeren sözler sarf etmelerine izin vermemek ve Hıristiyanların inançlarını zayıflatmalarına engel olmak için dikkatli bir şekilde sınırlar ve çerçeveler konulmuştur. Bu sınırlamalar, özellikle yeteri kadar hazırlığı olmayan din adamlarının ya da din adamı olmayan sıradan tartışmacıların Yahudilerle tartışmasını önlemek amacıyla matuftur.

Bütün bu önlemlere rağmen gayriresmi ve aracısız şekilde gerçekleşen fikir alışverişleri olduğuna dair kanıtlar vardır. XIII. ve XIV. yüzyıllardan kalma hem Hıristiyanlar hem de Yahudiler tarafından yazılan iman savunusu (apoloji) metinleri, bu tür tartışmaların

²⁸ John Tolán, "Sparring with the Pen: Religious Polemics and Apologetics between Jews, Christians and Muslims (13th to 15th Centuries)", *Mediterranean: Splendour of the Medieval Mediterranean, 13th-15th Centuries*, ed. Joan Alemany and Xavier Barral (Barcelona: Lunewerg, 2004).

nispeten yaygın olduğunu göstermektedir: bu metinlerin yazarları, kendi dinlerinin mensuplarına rakiplerinin saldırılarını bertaraf etmelerini sağlayacak savunma argümanları sunmaya çalışmışlardır.²⁹ Ayrıca, bu tür tartışmaların gerçekten vaki olduğuna dair fikir veren ve Yahudi okuyucularına Hıristiyanlara karşı kullanabilecekleri savunma argümanları sunan bir dizi İbranice metin de mevcuttur.³⁰ Cenevizli tüccar Inghetto Contardo'ya atfedilen 1286 tarihli *Disputatio Contra Iudeos* (Yahudilere Karşı Tartışma) adlı eser, bu konuya ilginç bir örnektir. Inghetto, bu eserinde kendisi ile Mallorca'nın önde gelen Yahudileri arasında 1286'da gerçekleşen bir dizi tartışmayı anlatmıştır.³¹ Bu tür metinler, karşıt taraflar arasındaki argümanların sadık birer dökümü olmasa da, Yahudiler ve Hıristiyanlar arasındaki gerçek tartışmaları (incelenen metinlerde de görüldüğü üzere ana gaye, bu uygulamaların engellenmesidir) gözler önüne sermektedir.

Yazarlık Katkısı

Çeviri çalışması tek yazarlı olarak gerçekleştirilmiş olup herhangi bir kişi veya kurum-kuruluş ile çıkar çatışması bulunmamaktadır. Ayrıca çalışmanın yayınlanması için gereken tüm izinler alınmıştır.

Etik Kurul Beyanı

Çalışma bir çeviri eser olup, doğası ve içeriği bakımından insan veya hayvan araştırmasına dayanmadığı için etik kurul onayı gerektirmemektedir.

²⁹ Novikoff, *The Medieval Culture*, 190–221, 227–228.

³⁰ Hanne Trautner-Kromann, *Shield and Sword: Jewish Polemics against Christianity and the Christians in France and Spain from 1100–1500* (Tübingen: Mohr, 1993).

³¹ Inghetto Contardo and Gilbert Dahan, *Disputatio contra Iudeos = Controverse avec les juifs* (Paris: Les Belles lettres, 1993); Ora Limor, *Die Disputationen zu Ceuta (1179) und Mallorca (1286): zwei antijüdische Schriften aus dem mittelalterlichen Genua* (Munich: Monumenta Germaniae Historica, 1994).

KAYNAKÇA / REFERENCES

- Aquinas, Thomas. *The "Summa theologica" of St. Thomas Aquinas*. London: Burns, Oates and Washburne, 1920.
- Carpenter, David. "Magna Carta 1253: The Ambitions of the Church and the Divisions within the Realm". *Historical Research* 86 (2013): 179–190.
- Chazan, Robert v.d. *The Trial of the Talmud, Paris, 1240*. Toronto: Pontifical Institute of Mediaeval Studies, 2012.
- Cohen, Jeremy. *The Friars and the Jews: The Evolution of Medieval Anti-Judaism*. Ithaca, NY: Cornell University Press, 1982.
- Contardo, Inghetto, Dahan, Gilbert. *Disputatio contra Iudeos = Controverse avec les juifs*. Paris: Les Belles lettres, 1993.
- Dunn, Geoffrey D. (çev.). *Tertullian*. London&New York: Routledge, 2004.
- Dunn, Geoffrey D. *Tertullian's Adversus Iudaeos: A Rhetorical Analysis*. Washington: Catholic University of America Press, 2008.
- Elliot, Jessica. "Louis X, Ordinance of 1315". e-source: <http://www.cn-telma.fr/relmin/extrait271953/>.
- Grayzel, Solomon. *The Church and the Jews in the XIIIth Century: A Study of Their Relations during the Years 1198-1254, Based on the Papal Letters and the Conciliar Decrees of the Period*. New York: Hermon Press, 1966.
- Hames, Harvey J. "Reconstructing Thirteenth-Century Jewish-Christian Polemic: From Paris 1240 to Barcelona 1263 and Back Again". *Medieval Exegesis and Religious Difference: Commentary, Conflict, and Community in the Premodern Mediterranean*. ed. Ryan Szpiech. New York: Fordham University Press, 2015, 115–127.
- <http://www.cn-telma.fr/relmin>
- <http://www.newadvent.org/summa/3010.htm>
- Joinville, Jean de. *Vie de Saint Louis*. ed. Jacques Monfrin. Paris: Garnier, 1995.
- Laurière, E. de (ed.). *Ordonnances des roys de France de la troisième race. Premier volume, Contenant ce qu'on a trouvé d'ordonnances imprimées ou manuscrites, depuis Hugues Capet jusqu'à la fin du règne de Charles Le Bel*. Paris: Imprimerie Royale, 1723.
- Lim, Richard. *Public Disputation, Power, and Social Order in Late Antiquity*. Berkeley: University of California Press, 1995.
- Limor, Ora. *Die Disputationen zu Ceuta (1179) und Mallorca (1286): zwei antijüdische Schriften aus dem mittelalterlichen Genua*. Munich: Monumenta Germaniae Historica, 1994.
- Linder, Amnon. *The Jews in Roman Imperial Legislation*. Detroit: Wayne State University Press, 1987.
- Mansi, Joannes Dominicus. *Sacrorum conciliorum nova et amplissima collectio*. 53 vols. Graz: Akademische Druck, 1960–62.
- Mundill, Robin R. *The King's Jews: Money, Massacre and Exodus in Medieval England*. London: Continuum, 2010.
- Novikoff, Alex J. *The Medieval Culture of Disputation: Pedagogy, Practice, and Performance*. Philadelphia: University of Pennsylvania Press, 2013.
- Pertz, Georg Heinrich. *Epistolae saeculi XIII e regestis pontificum Romanorum*. 3 vols. Berlin: Weidmann, 1883.
- Rigg, James M. *Select Pleas, Starrs, and Other Records from the Rolls of the Exchequer of the Jews, A.D. 1220-1284*. London: B. Quaritch, 1902.

- Stacey, Robert. "The English Jews under Henry III". *The Jews in Medieval Britain: Historical, Literary and Archaeological Perspectives*. ed. Patricia Skinner. Rochester: Boydell Press, 2003, 41–54.
- Tolan, John. "Sparring with the Pen: Religious Polemics and Apologetics between Jews, Christians and Muslims (13th to 15th Centuries)". *Mediterraneum: Splendour of the Medieval Mediterranean, 13th–15th Centuries*. ed. Joan Alemany ve Xavier Barral. Barcelona: Lunewerg, 2004.
- Tolan, John. "Of Milk and Blood: Innocent III and the Jews, Revisited". *Jews and Christians in Thirteenth-Century France*. ed. Elisheva Baumgarten ve Judah Galinsky. New York: Palgrave Macmillan, 2015, 139–149.
- Tränkle, Hermann. *Q. S. F. Tertullian, "Adversus Iudaeos." Mit Einleitung und kritischem Kommentar*. Wiesbaden: Franz Steiner Verlag, 1964.
- Trautner-Kromann, Hanne. *Shield and Sword: Jewish Polemics against Christianity and the Christians in France and Spain from 1100–1500*. Tübingen: Mohr, 1993.
- Vose, Robin. *Dominicans, Muslims, and Jews in the Medieval Crown of Aragon*. Cambridge: Cambridge University Press, 2009.